

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 194. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890596009248.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døttre

Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døttre tryktes første gang i NEH 3-59, der udkom 24.3.1859.

I Bemærkninger skriver A om eventyret, at »det er en af de Historier, jeg oftest har omskrevet og omstilet, for at give Sproget Klang efter den henfarende, susende Vind, som jeg lader fortælle« (16). Om dette betyder, at A har arbejdet med historien før 1.8.1858, hvor han i et brev til Edvard Collin bebuder et nyt hæfte eventyr, omend han endnu ikke har gjort sig nærmere overvejelser over hvilke han vil skrive, ved vi ikke (BEC II 306). Endnu 21.12.1858, dagen efter sin ankomst til Basnæs, hvor han holdt jul, hedder det i et brev til Signe Læssøe: »Jeg haaber herude paa Basnæs, hvor vi leve ganske stille hele Juletiden, at et Par nye Eventyr skal springe frem, saa at et nyt Hefte kan melde sig med Violerne« (BfA II 402). Heldet var med digteren, for 24.12. noterer han i Alm: »Begyndt paa Historien om Waldemar Daae«, og som det fremgår af dateringen på den bevarede koncept, må arbejdet være afsluttet 2.juledag (sml. *Lygtemændene ere i Byen* ndf. s. 281f). Endnu var planerne om et nyt eventyrhæfte dog kun på det forberedende stadium. I endnu et brev til fru Læssøe 1.1.1859 hedder det: »Et nyt, jeg tør troe, meget digterisk Stykke, en Historie om »Valdemar Daae og hans Døttre«, har jeg skrevet; faaer jeg i det nye Aar saa mange Historier og Eventyr, at de kunne danne et Hefte, da vil et saadant komme ud« (BfA II 404). Dette skete som nævnt i slutningen af marts, men sin vane tro havde A forinden læst det op forskellige steder. Iflg. Alm var det således 19.2.1859 i Studenterforeningen og 21.3. hos prins Christian (IX).

Om historiens motiv skriver A i Bemærkninger, at »i danske Folkesagn, ligesom i historiske Efterretninger om den gamle Herregaard *Borreby* ved Skjelskør, findes Meddelelsen om Valdemar Daa og hans Døttre« (16). På denne baggrund lader to hovedkilder sig udpege, dels Thiele2 I 253f dels artiklen om *Borreby* i Tyge Becker: *Prospecter af danske Herregaarde* II. 1845. Beckers fremstilling bygger 195 på en beretning fra en anonym, der som barn boede på *Borreby*, medens det endnu var i Valdemar Daas eje. På A.s tid henlå denne beretning imidlertid utrykt på *Borreby* (trykt i *Danske Samlinger* V II:5. 1876-77. 68ff), og hvorvidt A har læst eller kendt denne, vides ikke.

103.3-16 Måske allusion til Johannes 3.8 og Job 7.9-10. - **7***Lydhuller*] glamhuller. - **13***Lad kun Vinden fortælle*] A har allerede foregrebet motivet med vinden, der fortæller, i forbindelse med sagnet om ridder Eppelin af Gailingen i EDB 24f og i *Snedronningen* (II 55). - **19***Marsk Stigs Borg paa Næssæt*] den ældste borg lå i haven syd for det nuværende *Borreby* og skulle iflg. overleveringen være opført af en ridder Stig, der skulle have givet navn til halvøen Stignæs. Marsk Stig Andersen (d. 1293), der i 1287 blev dømt fredløs for mordet på Erik Klipping og som 1290 byggede en borg på øen Hjelm ud for Helgenæs, har intet med *Borreby* at gøre. A bygger imidlertid på Thiele2, der siger, at *Borreby* er opført af »Ruinerne af Marsk Stigs Borg, som laae paa Stigs Næs, ikke langt derfra« (I 253). - **21***Borreby Gaard*] herregård syd for Skjelskør på Sjælland, opført 1556 af kansler Johan Friis (1494-1570).

104.1*Valdemar Daae*] adelsmand (1616-91), søn af Claus Daa til Raunstrup, *Borreby* m.fl. og Ingeborg Parsberg til Raunstrup. Hofjunker 1640, løjtnant ved rytteriet 1644, ritmester i Jylland 1655; arvede sammen med en broder *Borreby* 1652. - **3***kongelig Æt*] et sådant slægtskab har ikke kunnet verificeres (Danmarks Adels Aarvog 1890). - **6***Hans Frue*] Else Kruse (1627-67), gift 1645 med V.D. - **6***Gyldenstykkets Kjortel*] silkekjole gennemvævet med guld- el. sølvtråde. - **7***tavlede*] mønstrede. - **9***tydsk Øl*] det tyske øl var af langt bedre kvalitet, og dyrere, end det hjemmebryggede danske. - **10***vælige*] fyrige. - **12***Børn var der*] i ægteskabet var 13 børn, hvoraf vist kun een søn og fire døttre overlevede faderen. - *Ide*] Ide Dorte (ca. 1652-1742). - *Johanne*] Johanne Cathrine (1661-?), gift under sin stand med en uadelig Johan Trellund fra Kalundborg efter 1710. - *Anna Dorthea*] V.D. havde ingen datter af dette navn, og den skæbne, A giver hende, er i virkeligheden Ide Dortes. - **17***høibaarne*] af fornem, høj byrd. - **18***Høisalen*] riddersalen. - **20***de gamle, danske Sange*] folkeviserne. - *Gjestereren*] fest. - **23***med Bram og med Brask*] med pral og larm. - **25***Maidags Aften*] Valborgaften, dagen før Valborgdag 1. maj. - **26***qvase i Vrag*] knust til vrag. - **28***hæsende*] komme farende. - **38***Gadebasse ... Gadelam*] gadebassens opgave var at forestå ungdommens fester, legestuer osv. samt fordele byens piger, gadelammene. A.s beskrivelse af skikken, der iøvrigt kun er jysk, er fejlagtig, idet det var den karl, der selv kunne løfte et brændende knippe højest, der blev gadebasse (jvf. 196 S.Møller: Sommer i By i: Da Stu 1930.123f og Birgit Hansen: Fester for sommerens komme. 1980.60f).

105.3*yndelige*] yndige. - **9***stoltelig*] stolt. - **11***Agetøiet*] køretøjet. - **12***redet Sommer i By*] man anså gerne de nyudsprungne bøgegrene som et værn mod onde magter, og udover at fejre sommerens komme med at tænde bål, ligeledes et værn mod det onde, fejrede man den også ved at hente grene i skoven til at pynte huset med, hvorpå man næste dag red i optog fra hus til hus for om aftenen at danse om majstangen. Allerede i Maj i Aarets tolv Maaneder har A skildret denne skik (1832; SS XII 23f). - **12***Tjsreby*] landsby ca. 10 km øst for *Borreby*. - **18***vries*] vrides, bøjes. - **20***Fru Daae ... hen*] se n.t. 104.6. - **25***den sorte Stork*] tidligere almindelig ynglefugl i Danmark; jvf. Kjærbølling: Danmarks Fugle. 1852.263: »I Sjælland er den meget sjelden [...] efter Melchior's Optegnelser [er en blevet skudt] ved Basnæs.« - **28***kostelig*] kostbart. - **28-**

106.25 A benytter her næsten ordret Thiele, der modsat Becker præciserer, at det drejer sig om at fælde egeskov og at bygge skibet på tre fordæk. - **29***Kongen*] Frederik III (1609-(1648-)1670). - **32***vildsomme*] uden tryghed. - **39-39***et halvudgaaet Træ*] storken bygger ofte rede i udgåede træer.

106.4*Kuld*] slægt. - **5***Huld*] ydre, udseende. - **12***hvad skal Spurv i Tranedands*] ordsprog; egl. Hvad skal Spurv i Tranedands, deres Been er saa stakkede (Peder Syv 2,178). - **15-37** Såvel Becker som Thiele vil vide, at skibet aldrig blev søsat, fordi V.D. ikke ville bestikke admiralen, men kongen købte faktisk skibet, Delmenhorst, for 4000 rd. (J.H.P.Barfod: Orlogsflåden på Niels Juels tid. Marinehistorisk Selskabs Skrift nr. 7. 1963.24). - **22***thi*] derfor. - **24***en noæ Ark*] 1 Mos. 6.

107.23*Hovmarken*] herregårdsmark, hvorpå der udføres hoveriarbejde. - **26***kry*] overmodig, stolt. - **30***raade*] udforske. - **34***Smøg*] røg, os. - **35***Emmer*] gløder. - **38***Buur*] mindre værelse, kammer.

108.4*braser*] tilberedes. - **18***for*] istedetfor. - **19***Slagbænk*] sofalignende møbel (uden polstring), der kan lukkes op og bruges som seng. - **26***flink*] rask. - **28***Ikke at*] ikke noget til at. - **33***Gjeldsbrev*] gældsbevis, pantebrev. - **35-39***Væver ... lønnes*] sml. Aladdins replik i fængslet (Oehl II 249):

Ha, tarvelige, vakkre Spinderske!
Du trøster mig. Du trøster, som en Dervisch.
Han drager Traadene snart ud, snart ind,
Han lægger Mærke til det mindste Spind!

108.40*Paaskemorgen*] A.s egen tidsfæstelse.

109.7*det alchymistiske Glas*] glas til guldmageri, alkymi. - **26** Allerede efter svenskekrigene 1657-60 kom V.D. i økonomiske vanskeligheder, men først i 1681 måtte han afstå Borreby til etatsråd Ove Ramel 197 (1637-85) til Basnæs, som forgæves tilbød V.D. at blive boende på livstid. - **30***modige*] hjertelige; af dyb bedrøvelse.

110.14*Muren ... Borg*] se n.t. 103.19. - **16***Den ældste ... Verden*] citat fra folkevisen om Marsk Stigs døtre (DgF 146). - **20***Smidstrup Mark*] udenfor Skælskør. - **28***klinede*] lerklinet dvs. bindingsværk hvor felterne ml. træskelettet er fremstillet af ler. - **32***Hvor ... hvor*] hvorledes ... hvorledes.

111.5-6*Domprovstens ... Gaard*] uvist hvilken bygning A tænker på. Det kan muligvis være Karnapgården i Skt. Mogensgade 31, der dog aldrig har været domprovstegård. Den nuværende domprovstegård i Skt. Leonisstræde 1 var ganske vist netop restaureret i 1856, men har ingen karnap og blev først embedsbolig for domprovsten i 1873. - **7***favre*] smukke. - **14ff.** Sml. Optegnelsesbog II, 1 nr.4: »Ovre ved Glorup ligger i en Gyde et lille faldefærdigt Bondehuus, ingen bo derinde, thi det er for usselt, men gamle Excellence [: Gebhard Moltke-Hvitfeldt] vil dog ikke rive det ned, thi der er en Storkerede paa Taget hvor Storken aarlig kommer, for hans Skyld staaer saa Huset til det falder« (FoF IX 161). - **16***Skræmsel*] et hæsligt syn. - **22***Urtegaard*] have. - **26***de fattige Skoledrenge sang ikke*] latinskoleeleverne, peblingene, ernærede sig ved at synge ved kirkelige handlinger, og det var således et tegn på social status, hvorvidt man havde råd til at betale for deres medvirken. - **28***Elende*] elendighed, ulykke. - **31***den haarde Fjæl*] træhesten, et alm. afstraffelsesredskab. - **33***rige*] mægtige. - **37***baaret*] født; som hendes sind var hende medfødt.

112.17*færdet*] befærdet. - **17***Dampen med sin Vognrække*] efter åbningen af jernbanen ml. København og Roskilde i 1847 blev jernbanenettet hurtigt udbygget i de næste årtier.